

PRED IZAZOVOM EVANĐEOSKE KERIGME PROMIŠLJANJE O SUVREMENOJ SITUACIJI

Zorica MAROS

Univerzitet u Sarajevu – Katolički bogoslovni fakultet
Josipa Stadlera 5, BiH – 71 000 Sarajevo
maroszorica@gmail.com

Sažetak

Papa Franjo nas poziva na neodgodivu obnovu vjere i povratak evanđelju kako bismo se izdigli iznad naše skučenosti i postali u punini ljudi. Ovaj članak promišlja o razlozima tog Papina ozbiljna zahtjeva. Nakon uvoda, u prvom dijelu bit će spomenuti neki aspekti krize suvremenog čovjeka te će se izdvojiti ono što vidimo kao problematično u Crkvi i našim odnosima. U drugom će se dijelu ukazati na *krizu svijesti o Crkvi*, ali i na *krizu svijesti same Crkve o sebi*, izdvajajući iz navještaja ono što je bilo ključno za formiranje prvih kršćanskih zajednica. U trećem ćemo dijelu, osvrćući se na neke aspekte krize u našim odnosima, koje ćemo u uvodu spomenuti, predstaviti par prijedloga koji mogu poslužiti kao moguća skica zajedničarskih socijalnih i moralnih učinaka *kerigme* (navještaja).

Ključne riječi: navještaj, Crkva, kriza, evangelizacija.

Uvod

Crkvu je suvremeni svijet navodno¹ doveo pred nezahvalan izbor: ili zatvaranje od svijeta kako bi se očuvala u svojem identitetu ili razvodnjavanje u pokušaju da svoj identitet podijeli svijetu i sa svijetom, što joj je primarna zadaća. Zbog čega je važno ponavljati da Crkva može izgubiti identitet poslanja, bilo da u težnji za promjenom ne ostane ono što jest, bilo da pokušavajući se očuvati ne postane nova, što bi zapravo trebala biti.² Uslijed te borbe da ostanemo

¹ Kažem *navodno* jer identitet kao dinamička stvarnost niti može biti spašen zatvaranjem od svijeta niti se nužno razvodnjava dijeljenjem.

² Usp. Hans KÜNG, *Biti kršćanin*, Zagreb – Sarajevo, 2002., 33.

što jesmo i da ujedno budemo novi u pokušaju da *onaj dio lošeg u svijetu* našom prisutnošću i navještajem obnovimo, previše smo mu se približili, previše je ono oblikovalo nas. »Izjednačili su se sa svijetom na najočigledniji način, pa se čude što taj svijet nije kršćanski«, rekao bi Željko Mardešić.³

Naime, u Crkvi su već odavno pokrenuti neki nesretni i nezahvalni procesi, iz kojih će povratak biti skoro pa nemoguć. Mi ih možemo čak i ignorirati, ali ne možemo zanemariti činjenicu da nam se s posljedicama tog ignoriranja valja suočiti.⁴ Ali i ignoriranje je *predaja*, a s time i svojevrsna izdaja povijesti Crkve i njezina poslanja, a s time i naše suodgovornosti za postojeći svijet. Previše toga Crkva duguje Bogu, previše toga Crkva duguje čovječanstvu, a i svaki od nas pojedinačno, da bismo ju mogli jednostavno napustiti i/ili predati se tim procesima. Vjerojatno jesmo i mi sami prilično zbunjeni, izgubljeni i umorni, no previše su našeg umora iznijeli i drugi dobri ljudi da bismo sada borbu za dostojanstvo Crkve jednostavno na njih prebacili. Još uvijek i izvan Crkve ima ljudi koji joj se dive i koji ju poštuju. Još uvijek i u svijetu i u Crkvi ima nekanoniziranih svetaca, ljudi koji su uspjeli iznijeti povijest ljudskog roda, vraćajući mu dostojanstvo ljudskosti. Previše je mučenika dalo svoj život i previše je teologa golemi trud uložilo da bismo mogli i danas radosnu vijest o slobodi i spasu svijetu naviještati. Takvima dugujemo.

1. Neki aspekti krize suvremenog društva

Papa Franjo poziva na hitnu i neodgodivu obnovu vjere i susreta s Kristom; poziva na povratak radosti evanđelja,⁵ kako bismo se izbacili iz vlastite skučenosti i autoreferencijalnosti, izdvojili iznad svoje ljudskosti, da bismo postali u »punini ljudi« (usp. EG 8). Da bismo vratili u sebe onaj nemir kojim su se prve kršćanske zajednice predstavile svijetu, nemir koji je sam taj svijet prepoznao. Jer, kako to stoji u Djelima apostolskim: »Gdje god su učenici prolazili, nastajala bi 'velika radost'« (Dj 8,8) a i oni su se, pa i usred progona »ispunjavali radošću« (Dj 13,52) (usp. EG 5). Teške su ovo riječi, no ništa manje teška je i stvarnost koju one pokrivaju. O kakvom to *izdizanju iznad vlastite ljudskosti i skučenosti*, govori Papa? O kakvoj to radosti povratka evanđelju?

³ Željko MARDEŠIĆ, *Svjedočanstva o mirotvorstvu*, Zagreb, 2002., 38.

⁴ Poslužili smo se citatom koji se pripisuje Ayn Rand: »We can ignore reality, but we cannot ignore the consequences of ignoring reality.« Vidi: <https://www.gold-eagle.com/article/ignoring-economic-reality-ayn-rand-would-laugh> (pristup: 21.1.2020.)

⁵ Usp. Papa FRANJO, *Evangeliu gaudium – Radost evanđelja*, br. 3, Zagreb, 2013. (dalje: EG).

1.1. Kriza smisla vlastite svrhe i vlastita dostojanstva

Ovim ćemo dijelom pokušati naznačiti kontekst prvom pitanju. Naime, kriza suvremenog svijeta nije površna, itekako je duboka, jer nije više u pitanju samo kriza vjere, a s time i morala, nego upravo duboka antropološka kriza: kriza smisla vlastite svrhe i vlastitog dostojanstva. Kriza smisla vlastite svrhe i vlastita dostojanstva ne tiče se samo svijeta nego se bitno, no još uvijek ne i nepovratno, odrazila i na kršćane. Tu duboku antropološku krizu Erich Fromm naziva »moralnim problemom današnjeg čovjeka«, otuđenje čovjeka uslijed »iracionalne sumnje« koja je prouzročila paralizu volje kao rezultat nutarnjeg osjećaja bespomoćnosti.⁶ Prema Frommu rasprostranjeni nedostatak vjere suvremenog doba nema više progresivni aspekt koji je imao prije nekoliko generacija. On nije više borba za emancipaciju od duhovnih okova i metafizičkih prisila kako bi ljudski razum uspostavio pravedan socijalni poredak. Današnji nedostatak vjere izraz je duboke zbunjenosti, zbrke i očaja nastalih uslijed racionalizacije relativizma i nesigurnosti.⁷ Racionalizacija relativizma i nesigurnosti proizlazi iz čovjekova podvrgavanja različitim oblicima moći i sile, a čovjekovo podvrgavanje bilo čemu njegov je stvarni pad jer, između ostalog, on gubi moć korištenja onih sposobnosti koje ga čine istinski ljudskim. Takav čovjek postaje plijen predrasuda i praznovjerja i vlastiti ga glas može zvati natrag sebi, ali ga njegovo podvrgavanje čini nesposobnim čuti taj glas.⁸ Kriza je izraz ravnodušnosti prema samom sebi, ravnodušnosti koja stoji u činjenici da smo si dopustili postati instrumenti za ciljeve izvan nas samih, da doživljavamo i tretiramo i sebe i druge kao robove, i da smo naše vlastite snage od nas otuđili.⁹ Dakle, kriza u koju smo ušli, nije uopće površna i bezazlena, i te kako je ozbiljna upravo jer je kriza smisla vlastite svrhe i vlastitog dostojanstva.

Frommovo otuđenje nastalo iz ravnodušnosti, u teološkoj perspektivi se očituje kao stvarna i istinska kriza vjere. Na liniji Frommova razlikovanja iracionalne i racionalne vjere mogli bismo reći da je suvremena kriza vjere rezultat činjenice da ju nismo uspjeli dovesti na stupanj racionalne vjere, one koja

⁶ Usp. Erich FROMM, *Čovjek za sebe. Istraživanja o psihologiji religije*, Zagreb, 1977., 145.

⁷ Usp. *Isto*, 143-145.

⁸ Usp. *Isto*, 176. Fromm ne tvrdi da čovjek podvrgavanjem gubi svoja temeljna obilježja, neke svoje temeljne ljudske sposobnosti, nego ih podvrgavanjem sprečava u njihovu vlastitom djelovanju. Naime, on gubi razum, jer, iako i dalje inteligentan i sposoban, on za istinu prihvaća ono što oni koji imaju moć nad njime nazivaju istinom. On gubi svoju moć ljubavi, jer su njegove emocije vezane uz one o kojima ovisi. On gubi svoj moralni osjećaj, jer njegova nesposobnost da posumnja ili kritizira one na vlasti obezvjeđuje njegov moralni sud. Usp. *Isto*, 176.

⁹ Usp. *Isto*, 145, 177.

nije zasnovana na tuđem uvjerenju ili pukoj pripadnosti, što bi bila iracionalna vjera, dakle ideologija, nego na racionalnosti, na vlastitoj produktivnoj intelektualnoj i emocionalnoj djelatnosti, što su obilježja racionalne vjere.¹⁰ Ako je osnova »racionalne vjere« vlastita intelektualna i emocionalna produktivnost, onda vjera nije stanje u kojemu se pasivno čeka na ostvarenje svoje nade, nego je nužan i neizbježan vanjski izraz te unutarnje stvaralačke produktivnosti.¹¹

To »otuđenje« nastalo uslijed »iracionalne vjere« kod Josepha Ratzingera javlja se pod izrazom »navike na Veličinu«, trajno prisutne napasti stvaranja rutine od svetoga, odnosno svođenja otajstva na vlastitu ljudsku mjeru umjesto da mu se s poniznošću povjerimo,¹² a kod pape Franje se javlja pod izrazom, »zamor transcendencije«¹³, koji je nastao, odnosno razvijen, uslijed forsiranja stvarnosti. Taj zamor transcendencije temelj je svakog oblika korupcije, a korupcija zlo veće od samog grijeha i stoga više nego: »Oproštena, korupcija mora biti izliječena.«¹⁴

Koliko je za papu Franju korupcija zlo, dakle ne samo običan grijeh, svjedoče i njegove riječi kojima kršćane poziva da si trajno ponavljaju: »Grješnik da, korumpiran ne (...), kako ne bismo stanje korupcije prihvatili kao samo

¹⁰ Usp. *Isto*, 149. Za Fromma, iracionalna vjera je vjerovanje u osobu, ideju ili simbol koji ne proizlazi iz nečijeg vlastitog doživljaja, misli ili osjećaja, već se zasniva na nečijoj emocionalnoj podvrgnutosti autoritetu. Iracionalna je vjera, stoga, slična hipnozi. Hipnotizirana osoba i nakon što se probudi iz hipnotičkog sna, slijedit će sugestije koje su joj izvana provocirane i dane, premda će misliti da slijedi vlastiti sud i inicijativu. Na primjer, u određenim trenucima osjećati će hladno i obući kaput, i premda je ta situacija sugerirana, ona će biti uvjerena da se njezini osjećaji i postupci zasnivaju na realnosti i da su došli od njezina vlastitog uvjerenja i volje. Usp. *Isto*, 146.

¹¹ Usp. Erich FROMM, *Čovjek za sebe*, 150-151.

¹² Joseph RATZINGER – Vittorio MESSORI, *Razgovori o vjeri. Jasni odgovori na suvremene dvojbe*, Split, 2001., 52.

¹³ Jorge Mario BERGOGLIO (papa FRANJO), *Korupcija. Zlo našeg vremena*, Split, 2013., 22. U razgovoru s mojim bivšim profesorom filozofije Antom Čosićem, profesor je izrazio sumnju da je izraz »zamor transcendencije« i s filozofskog aspekta neprecizan i nejasan. I uistinu »zamor transcendencije« zapravo sugerira da se transcendencija umorila, da je sam Bog ušao u zamor, što je teološki neodrživa teza. Stoga sam pogledala izraz u izvornom talijanskom jeziku, kako to prenose brojni izvori, a koji glasi: »La stanchezza della transcendenza«. Riječ »della« zapravo je spojeni oblik prijedloga »di« s članom »la« (la transcendenza). Prijedlog »di« koristi se u padežnoj tvorbi genitiva koji odgovara na pitanja: čiji, od (koga), od (čega). Prema tome, u izrazu »la stanchezza della transcendenza«, spojeni padežni prijedlog »della« trebao bi biti preveden »od«. Stoga, čini mi se da bi u prijevodu talijanskog izraza »la stanchezza della transcendenza« na hrvatski jezik prikladniji od »zamor transcendencije« bio izraz »zamor transcendencijom« (ili pak »zamor od transcendencije«), što mi se čini smislenijim ne samo s jezičnog aspekta, nego i teološki i kontekstualno. Za izraz na talijanskom usp. Papa Francesco, »Guarire dalla corruzione«, <http://files.pensiero-libero30.webnode.it/200000299-032db04287/Corruzione.pdf>, 7.

¹⁴ Jorge Mario BERGOGLIO (papa FRANJO), *Korupcija*, 24. Također usp. *Isto*, 22.

još jedan od grijeha.«¹⁵ Naime, korumpiran je onaj tko je »zaštićen zadovoljstvom svoje samodostatnosti«, čovjek koji je »izgradio samopoštovanje na prevarantskom stilu ponašanja«; onaj koji pati od »kompleksa neupitnosti«, koji se pretvara, igra istinom, podmićuje, osuđuje, pribjegava sofizmima kako bi se opravdao, onaj koji pokušava održati privid svetosti te »dobrim manirama pokriva svoje loše navike«. ¹⁶ Korumpiran je onaj koji samo u usporedbi s navodno gorima od sebe vidi da je on bolji. Korupcija zapravo nije čin, nego stanje u koje se postupno ulazi, što je na početku i nesvjesno, ali na koje se lako navikne i koje se lako usvoji,¹⁷ čime se stvara »kultura oduzimanja jer se oduzima stvarnost u korist privida«¹⁸. Velika je vjerojatnost da ćemo, psihološkom logikom, te iskaze prepoznati u drugima i ignorirati u sebi (što isto odgovara stanju korumpiranog duha), kao što na koncu možemo ignorirati i cijelu stvarnost oko sebe. No i društvena i osobna razina dokazuju, kako je već rečeno, da ne možemo izbjeći posljedicama tog ignoriranja, jer na koncu: »Nijedna osoba ne može toliko forsirati stvarnost, a da ne riskira da se ta ista stvarnost okrene protiv nje same.«¹⁹

Tim »zamorom od transcendencije«, izazvanim uslijed »forsiranja stvarnosti«, nastala je pustoš vjerničkog života (usp. EG 12). Naime, u svojem pastoralnom radu, zaokupljeni »Božjim stvarima«, od Boga stvaramo naviku, od svetog rutinu, pri čemu često zaboravljamo biti dobri kršćani.²⁰ Papa govori kako su vlastita udobnost, komotnost, nadmena samodostatnost, dovele do »duhovnog konzumerizma« koji je vjernike pretvorio u ogorčene i nezadovoljne osobe (usp. EG 2). Duhovni konzumerizam, ta »uskoća vrijednosnog osjećaja«²¹, očituje se u zaokupljenosti isključivo vlastitim interesima i brigama, čime se oduzima radost činjenja dobrih djela (usp. EG 2). Osim toga, usli-

¹⁵ *Isto*, 9.

¹⁶ Usp. *Isto*, 24. Također usp. *Isto*, 10-23.

¹⁷ Usp. *Isto*, 26-39.

¹⁸ *Isto*, 40. Čini mi se da se u tom iščitava i ono što Bernhard Häring naziva »lošim običajima« i »krivim vrijednosnim sustavima i idejama«, govoreći da su, pored ostaloga, i oni današnji »demoni«, zbog čega ističe da »Crkva koja se ne bori protiv ovih demona nije ništa drugo nego institucionalizirana izdaja Isusa«, Bernhard HÄRING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu. III: Drugi dio posebne moralne teologije*, Zagreb, 1986., 249.

¹⁹ Jorge Mario BERGOGLIO (papa FRANJO), *Korupcija*, 30.

²⁰ Usp. Jorge Mario BERGOGLIO (papa FRANJO), *Istinska je moć u služenju*, Zagreb, 2018., 39.

²¹ Govoreći o uskoći vrijednosnog osjećaja, Nikolai Hartmann objašnjava: »Većini je granica najužih životnih interesa ujedno i granica moralnog svijeta. To je ograničen, umanjnjen život, urušena iskrivljena slika čovječnosti [...] Čak i nije potrebna velika metafizička perspektiva da bi se uvidio pustoš takvog moralnog života. Tupost vrijednosnog osjećaja nosi žig unutarnje bijede [...] osvećuje se čovjeku [...] Životna zasićenost ne dolazi od preobilja, nego od osiromašenja života«, Nicolai HARTMANN, *Etika*, Zagreb, 2003., 17.

jed općeg ozračja dubokog društvenog nepovjerenja prema Crkvi i ništa manje dubokog razočarenja u tu instituciju, mnogi se pastoralni djelatnici prilagođavaju svijetu zbog čega »postaju nesretni i s onim što jesu i s onim što rade« (EG 79). Ta je situacija dovela do praktičnog relativizma, za koji Papa tvrdi da je opasniji od doktrinarnog, a očituje se: »U djelovanju kao da Boga nema, u postavljanju ciljeva kao da drugi ne postoje, u djelovanju kao da nisu primili navještaj uopće« (EG 80).

Ušli smo, točnije dopustili smo si ono stanje koje Frano Prcela naziva »bogozaboravom«. Tim izrazom autor ne sugerira da je Bog nešto zaboravio ili da su pak vjernici zaboravili nešto od vjerskih sadržaja, nego upozorava upravo na indiferentnost vjernika prema sadržajima vjere, onima koji bi trebali biti ključ razmišljanja, odlučivanja i djelovanja. Bog koji je prizvan samo po potrebi, koji je isključen iz svakodnevnog života i djelovanja, takav Bog brzo postane sporednim, a još brže suvišnim. Jer: »Bog koji je prestao biti čežnja postao je deklarativna mantra.«²²

1.2. *Fragmenti krize u Crkvi i našim odnosima*

Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu prvu godinu teologije upisao je samo jedan vrhbosanski bogoslov i tri bogoslova sjemeništa *Redemptoris mater*. Već odavno je poznato da je sve manje svećeničkih zvanja, no danas i sve veći broj zaređenih koji napuštaju, sve veći broj ljudi koji izlaze iz Crkve tražeći taj izlaz i službeno jer ne žele: »Takvoj organizaciji pripadati ni na papiru.«²³

Kod dobrog dijela puka praktično življene razlike između onoga što Crkva naučava i onoga što se zaista živi uopće se ne dovode u pitanje, dapače posve se mirno prihvaćaju. U velikoj mjeri imamo posla s prigodnim i selektivnim kršćanstvom, tradicionalnom pripadnošću te vjerski neupućenim, a uz to »gorljivim« vjernicima. Dok su se na samim početcima formiranja hrvatske države stavovi Crkve rado i s oduševljenjem slušali i prihvaćali, danas se sve radikalnije i oštrije osuđuju i osporavaju.²⁴ Ulazimo u razdoblje u kojemu ne

²² Frano PRCELA, *Bogozaborav. Razmišljanja o aktualnim izazovima Crkve*, Zagreb – Sarajevo, 2014., 6.

²³ Vladimir MATIJANIĆ, Riječanka se već godinu i pol pokušava ispisati iz Crkve. Ovo je njena priča, u: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/rijecanka-se-vec-godinu-i-pol-pokusava-ispisati-iz-crkve-ovo-je-njena-prica/2138294.aspx> (pristup: 9. XII. 2019.). Usp. Bojana MRVOŠ-PAVIĆ, Sve više Hrvata traži »ispisivanje« iz crkve. Biskupi ni ne znaju koliko ih je, u: <http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Sve-vise-Hrvata-trazi-ispisivanje-iz-crkve.-Biskupi-ni-ne-znaju-koliko-ih-je> (pristup: 9. XII. 2019.).

²⁴ Usp. Frano PRCELA, *Bogozaborav*, 42-43, 62-69.

moramo čak više ništa ni reći, već smo unaprijed diskreditiran i osuđeni. Što nam se to u međuvremenu dogodilo?

Mi između sebe sukobljeni, naše teologije međusobno nepomirljive, našim neupitnim stavovima postali smo samodostatni, stvaramo nove podjele i unosimo dodatnu zbunjenost, kao da narod od podjela i zbunjenosti već dovoljno i zbiljski ne trpi. Koga to mi mislimo evangelizirati takvim ponašanjima? – pita se i papa Franjo (usp. EG 100). U situaciji podjela prisiljeni smo birati strane, i u tom izboru često ne iznosimo mišljenja o nečemu, nego sud o drugima.²⁵ Čak nam je voljeti ili ne voljeti papu Franju postao potajni kriterij tog suda i neupitnosti naše moralne procjene drugoga kao da smo zaboravili da je Bog došao da spasi, a ne da osudi, osuđujući oštro kako pogrešne stavove i ponašanja tako i neupitnost naše moralne procjene drugoga.

Usvojili smo jezik političke korektnosti, diplomacije, pristojnosti koja sve prihvaća, ali ništa ne zadržava, još manje poštuje. Biramo riječi i kalkuliramo s činjenicama, selektiramo istine te ih prilagođavamo onima kojima govorimo, opet zaboravljajući da kršćanstvo ne počiva na laskavosti i diplomatskoj proračunatosti, nego na radosnoj vijesti bez okolišanja, na iskrenosti bez kalkuliranja, čak i po cijenu zamjeranja.²⁶

Često nepripremljenim i nepromišljenim, stoga i nerijetko agresivnim javnim istupima, ostavljamo dojam da drugima namećemo osobne moralne standarde, krojeći ih prema našoj mjeri, duboko frustrirani jer žive osobe ne uspijevamo uvući u unaprijed skrojene kapute. Očekujemo od ljudi da odjednom shvate ono za što smo mi sami morali prijeći dug put mukotrpnog istraživanja te puno znanja usvojiti, svojim ga učiniti. Očekujemo od ljudi da u trenutku budu ono što još nisu spremni i sposobni postati, jer kako to Karl Rahner tvrdi: »Od Isusa Krista ne može se početi kao od naprosto zadnje danosti, nego se i do njega mora doći.«²⁷

Usljed te naše frustracije pred svijetom koji ne razumije, kao i našeg nerazumijevanja svijeta, svijet ili osuđujemo, ili mu se prilagođavamo, ili stojimo pored njega, ili pak iznad njega, zaboravljajući pritom da smo poslani upravo u postojeći svijet, sred tog svijeta prenijeti Kristovu vijest, radost, spasenje, pomoći tom i takvom svijetu u traženju smisla, nade, oslobođenja. Poslani smo drugima svojim životom očitovati ulazak Boga u međuljudske odnose, svojim životom pokazati u čemu je to naše, ali i njihovo dostojanstvo, koje oni moguće još nisu otkrili. Ne jer su, eto, nemoralni i zli pa nisu htjeli ili pak neće živjeti

²⁵ Usp. *Isto*, 179.

²⁶ Usp. *Isto*, 189.

²⁷ Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere. Uvod u pojam kršćanstva*, Rijeka, 2007., 35.

drukčije, nego jer ne znaju, ne umiju, pa stoga i ne mogu sve i kad to žele, barem u većini slučajeva.

2. Kriza svijesti o Crkvi

Koliko je god bilo teško skicirati složeni kontekst zbog kojega papa Franjo traži da se izdignemo iznad vlastite skučenosti i postanemo u punini ljudi, još se čini težim skicirati kontekst zbog kojeg Papa traži povratak radosti evanđelja.

Vjerojatno je već sada pleonazam ponavljati o krizi vjere, morala, pa i krizi navještaja. U knjizi objavljenoj prije skoro pola stoljeća Ratzinger upozorava na tu krizu navještaja, ističući: »Ako je Crkva prije neupitno bila mjerilo i mjesto naviještanja, ona se sada gotovo pojavljuje kao zaprjeka njemu.«²⁸ Živimo u duhovnoj situaciji u kojoj se kršćanstvo ne pojavljuje kao samorazumljiva nediskutabilna veličina, što znači da i današnji pristup nije poduprt (a s time i bitno olakšan) homogeniziranom religioznom zajednicom koja bi tu vjeru (teologiju) učinila samorazumljivom. Prije pedeset godina, ako ne i više, pripadnost kršćanstvu bila je skoro samorazumljiva datost, vjera je bila su-uvjetovana sasvim određenom društvenom situacijom koja je ljude, vjernike, potvrđivala, nosila i pomagala, a koja danas više ne postoji.²⁹ Crkva se danas pojavljuje kao jedna od mnogih jednako vrijednih organizacija, kao vanjska povezanost vjernika koja ne mora imati apsolutno ništa zajedničko s vjerom, štoviše često ju se smatra i zaprekom za nju, vjera i Krist da, no Crkva ne.³⁰ U Crkvi se jedva još tko sabire, ona je »aglomeracija« kršćana, skup pojedinaca koji žive svaki za sebe, ali jedva još Crkva, *Ekklesia* – zajednica. Propovijedi su prenamijenjene, deteologizirane, teologija razvodnjena u disciplinu koja progovara o svemu relevantnom samo ne o Bogu, disciplina koja je više u potrazi za istinom o svijetu no za istinom u njemu.³¹ Ako ovoj situaciji dodamo činjenicu da danas više ne postoje uzroci mišljenja i poimanja kojim bi se sadržaji navještaja prenosili u svakodnevni život, onda je jasno da se Crkva nalazi pred zbilja velikim izazovom. No, Crkva se, kako to pokazuje povijest navještaja i formiranja prvih kršćanskih zajednica, i oblikovala i opstala kroz ništa manje izazove, dapače.

²⁸ Joseph RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Dogma i navještaj*, Zagreb, 2011., 11. Knjiga je na izvornom njemačkom jeziku objavljena 1973. godine.

²⁹ Usp. Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere*, 24-26.

³⁰ Usp. Joseph RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Dogma i navještaj*, 19.

³¹ Usp. Hans KÜNG, *Biti kršćanin*, 31-33.

Čemu možemo pripisati opisano stanje: Crkvi, sadržaju navještaja, društvenim okolnostima, individualnoj odgovornosti, odnosno pojedincima? Složeno je to pitanje, a takva pitanja ne trpe pojednostavljene i jednoobrazne odgovore. No, čini se da dio odgovora možemo tražiti ne samo u Ratzingerovoj »krizi svijesti o Crkvi«, nego, i, krizi svijesti same Crkve o sebi.

2.1. Navještaj Božjeg kraljevstva kroz njegovu izgradnju

Naime, ono što je obilježilo oblikovanje i razvoj kršćanske poruke, jest strast za navještajem jedne iznenađujuće i radosne vijesti: Kristova utjelovljenja, otkupljenja ali i njegovog ponovnog dolaska. Taj se navještaj odvijao kroz praktični život, preko susreta s drugim kulturama i religijama, ali i sukobu s njima, i upravo su ti susreti i sukobi pridonijeli individualizaciji onog *posebnog* u kršćanstvu. Ako su prve kršćanske zajednice već od samih početaka njihova oblikovanja shvatile zahtjev navještaja te neodgodivu nužnost njegova dijeljenja s drugima, to je bilo zato jer su u toj, od Boga danoj poruci, prepoznali očekivanja i sumnje svakog čovjeka, svake kulture i religije. Evanđelje im je bilo izvor smisla i vrijednosti za svakodnevni život. Bilo je mogućnosti pobjede umora i rezignacije pred logikom kulture i društvenih utjecaja koji su potkopavali povjerenje u mogućnost drukčijeg, boljeg života.³²

Postavlja se pitanje: Kako se kršćanstvo, pa i po cijenu progona, uspjelo distancirati od židovstva, započeti put evangelizacije koja je prelazila sve tada postojeće granice (kulturološke, geografske, religiozne) te u grčko-rimskom okružju dobiti prostor neočekivane potvrde? Prema Carmelu Dotolu glavni motiv te neočekivane potvrde jest navještaj spasenja, odnosno navještaj kraljevstva Božjeg, navještaj koji je u konkretnu povijest unio izvjesne krize i lomove. Naime, Kraljevstvo nije više rezervirano za pravedne, odvojene, pismoznance i zakonodavce, nego je ponuđeno svima, cijelom svijetu, i to samo zahvaljujući nezasluzenom Božjem daru. Isusovo naglašavanje da Kraljevstvo neće naći mjesto u nekom izdvojenom i rezerviranom prostoru, ni posebnim mističnim kultovima, nego u svakodnevnicima međuljudskih odnosa, nije ostavljalo indiferentnima one koji su mislili da će izvanjsko obdržavanje pravila i normi osigurati pristup Kraljevstvu. U Isusovu navještaju naglasak nije na religijskoj pripadnosti i izvanjskom obdržavanju, nego na kvaliteti odnosa s Bogom kao Ocem odnosa koji je unosio nemir u ljudske živote, čudesno ih mijenjajući.³³

³² Usp. Carmelo DOTOLO, *L'annuncio del vangelo. Dal Nuovo Testamento alla Evangelii gaudium*, Assisi, 2015., 5-9.

³³ Usp. *Isto*, 12-16.

Kakav je to »apokaliptički nemir« koji je kršćanske zajednice obilježio nekom »drukčijom humanošću, sposobnom izmijeniti sudbinu ljudskog suživota«?³⁴ Jedan od elokventnijih primjera specifičnosti kršćanskog identiteta je apologetski spis koji anonimni kršćanin upućuje obrazovanom poganinu Diognetu, svjestan da će ga ipak više čitati sami kršćani, nego pogani.³⁵ Kršćani, kako to spis donosi, ne provode neki osobit život, a ipak, prema općem suglasju, svjedoče »nevjerojatan način života«. Dio te nevjerojatnosti sastoji se upravo u rečenici na koju se mnogi autori pozivaju: »Što je duša u tijelu, to su kršćani u svijetu.«³⁶ Naime, iako kršćani žive kao građani svijeta, poštivajući postojeće zakone, oni ipak redovni život žive na izvanredan način, nadmašujući time zakone koje poštivaju. Iako žive, među ljudima koji ih osuđuju, ponižavaju, progone, vrijeđaju i mrze, oni te ljude prihvaćaju, blagoslivljaju, ljube i praštaju.³⁷ Dakle, »Što je duša tijelu, to su kršćani svijetu«, svjedočanstvo je uvjerenja da su kršćani svijetu potrebni upravo po vršenju svoga poziva i poslanja,³⁸ odnosno po izgradnji Božjeg kraljevstva u svakodnevnicu ljudskih odnosa, po čemu će im se, na kraju, i suditi. Dakle: »Kršćani mogu pridonositi općem bratstvu i pravdi ako ne prihvaćaju svjetovne kriterije za svoje ponašanje, nego se nadahnjuju naukom Kristovim.«³⁹

Iz tog se spisa čita kako shvaćanje svijeta koje dolazi iz vjere utječe na svijest i ponašanje kršćana. Stoga, čitajući ga, naglasak ne bismo trebali stavljati na svijet koji kršćane osuđuje, ponižava, progoni, jer, na koncu, ni oni se često ne pokazuju boljima. Naglasak spisa je na činjenici da su kršćani *drukčiji od svijeta* jer su primljenim navještajem oslobođeni od zla, izvučeni iz besmisla, frustracije, očaja, prijezira života, i to zahvaljujući radosnoj vijesti o Kristu koja kaže da Bog stvarno voli sve i svakog pojedinca, da je umro i uskrsnuo da bi svakoga pojedinačno (ali i kao zajednicu) oslobodio od grijeha i zla.⁴⁰

Iz činjenice da se primljeni navještaj treba živjeti, u praksi svjedočiti, ali i drugima naviještati, crkveno je učiteljstvo prepoznalo navještaja u dva temeljna oblika: *ad intra* – kao naviještanje onima koju su već okupljeni, i koje uvijek iznova okuplja i daje naputke; ali i *ad extra* – kao poziv koji ide

³⁴ *Isto*, 40.

³⁵ Usp. Mato ZOVKIĆ, *Crkva Božja na putu zemaljskom*, Sarajevo, 1984., 89-91.

³⁶ Ivan BODROŽIĆ (ur.), *Apostolski oci III. Pseudo-Klementova homilija, Pismo Diognetu, Hermin Pastir*, Split, 2011., 43. Također usp. 41-42.

³⁷ Usp. Ivan BODROŽIĆ (ur.), *Apostolski oci III*, 44-45.

³⁸ Usp. Mato ZOVKIĆ, *Crkva Božja na putu zemaljskom*, 89-91.

³⁹ Mato ZOVKIĆ, *Crkva Božja na putu zemaljskom*, 91.

⁴⁰ Usp. Carlo Maria MARTINI, *Ripartiamo da Dio*. Lettera pastorale 1995-1996., 39. u: <https://www.chiesadimilano.it/cms/documenti-del-vescovo/c-m-martini/cm-lettere-pastorali/ripartiamo-da-dio-1995-96-15077.html> (pristup: 2. V. 2018.).

onkraj granica i pokušava okupiti one koji stoje vani. Za ispravan život Crkve od odlučujućeg je značenja da oba spomenuta oblika navještaja budu u njoj prisutna. S jedne strane mora postojati nutarnje samoostvarenje vjere, u kojemu ona stalno iznova sebe oblikuje, a s druge strane, mora postojati stalno nadilaženje zatvorenog kruga i očitovanje vjere u novi svijet, u kojemu sama sebe mora učiniti razumljivom da bi privukla ljude koji su joj još tuđi. Crkva koja bi naviještala samo prema unutra i razvijala se u krugu onih koji već vjeruju postala bi sterilna i za sadašnjost ne bi imala što reći. Crkva koja bi gledala samo prema van i ravnala se sa suvremenim svijetom i njegovim mogućnostima shvaćanja, koja ne bi iz dubine vjere trajno obnavljala vlastito samoshvaćanje, odumrla bi iznutra te naposljetku ni prema van više ne bi imala što reći.⁴¹ Potreba samoshvaćanja Crkve dolazi i iz svijeta: javnost ne želi čuti samo naučene formulacije crkvenog učiteljstva, nego i želi čuti što Crkva sama vjeruje, što o sebi misli i čemu se nada, i kako bi sve to moglo pomoći konkretnom ljudskom življenju.⁴²

2.2. Nova evangelizacija – Crkva koja izlazi van

Taj dvostruki aspekt navještaja i Crkvu našeg vremena poziva na obnovu samoshvaćanja sebe i svoje uloge u svijetu. Jer ako se *učiniti sebe razumljivom ostatku svijeta* čini mogućim tek na nutarnjem samoostvarenju vjere, činjenica da se svijetu pokazujemo sve manje razumljivima ne govori toliko o situaciji u svijetu, koliko govori o nama. Čini se da se na pozadini ovog iznesenog može donekle shvatiti sadržaj sintagme »nova evangelizacija«, koja se pripisuje pontifikatu Ivana Pavla II., kao i sintagme »Crkve koja izlazi van«, kojom papa Franjo nastoji aktualizirati tu novu evangelizaciju. Obje se profiliraju kao odgovor na rastuću religijsku indiferentnost i slabljenje religijskog identiteta kao novu kulturnu stvarnost. Nova evangelizacija nije »novo evanđelje« koje bi proizlazilo iz naše kulture i naših analiza čovjekovih potreba, jer već ovo uopće ne bi bilo evanđelje nego ljudski izum u kojemu ne bi bilo spasenja. Nije riječ o tome da se iz evanđelja skloni sve što je teško prihvatljivo današnjem mentalitetu da bismo se svidjeli ljudima ili stekli njihovu naklonost,⁴³ nego je riječ o pozivu Crkvi na ulazak u novu i odlučujuću povijesnu fazu evangeliziranja svijeta u dijalogu s njime kako bi mogla ostvariti svoju temeljnu zadaću uprisutnjivanja Božjeg kraljevstva u svijetu (usp. EG 175).

⁴¹ Usp. Joseph RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Dogma i navještaj*, 16-17.

⁴² Usp. Frano PRCELA, *Bogozaborav*, 40.

⁴³ Usp. Carmelo DOTOLO, *L'annuncio del vangelo*, 110.

Kada se u *Veritatis gaudium*⁴⁴ govori o potrebi produbljenja kerigme⁴⁵ i dijaloga, namjerava se reći da su oni u službi Crkve koja u centar stavlja upravo evangelizaciju. Produbljenje kerigme čini se iskustvom dijaloga. Sam Isus navijestio je kraljevstvo Božje dijalogizirajući sa svakom kategorijom ljudi svojeg vremena.⁴⁶ Zapravo sva povijest spasenja, pokazuje da čovjekov odnos s Bogom ima duboko dijalošku strukturu. Bog se obraća čovjeku u danoj životnoj situaciji, poziva ga iz te situacije i postavlja mu vrlo specifične i točno određene zadatke. Dijaloška struktura određuje i odnos izraelskog naroda prema Bogu. Bog se pojavljuje kao onaj koji prepoznaje potrebe naroda, koji ga oslobađa od ropstva, pomaže mu na putu prema obećanoj zemlji. Bog kroz povijest nastavlja dijalogizirati s izabranim narodom i vrhunac tog dijaloga jest riječ koja biva utjelovljena. Dakle, Isus Krist ne samo da prenosi Božju objavu nego je sam sadržaj te objave, on je ta riječ Božja. Cijelo njegovo postojanje, njegovo javno djelovanje, iscjeljivanje, pozivanje grešnika, povratak izgubljenih, slijedi temeljnu dijalošku strukturu. Utjelovljenjem Bog se približava čovjeku kao njegov sugovornik i cijeli Kristov događaj može se stoga tumačiti kao sveobuhvatan dijalog između Boga i čovjeka, što zapravo govori da je dijaloško obilježje bitno obilježje kršćanstva.⁴⁷

Riječ koja se utjelovila, čovjeku približila, njega otkupila i koja se neprestano pokušava utjeloviti uvijek u novo okružje (ups. EG 233) temeljni je sadržaj kršćanskog navještaja, njegova zadaća. Crkva će se, samo u prihvaćanju te svoje izvorne proročke uloge u svijetu – navještaj Kraljevstva, odnosno oslobođenja i spasa – vratiti izvorima svoje moći, a s time i temeljima svoje dužnosti

⁴⁴ Papa FRANJO, *Veritatis gaudium – Radost istine. Apostolska konstitucija o crkvenim učilištima i fakultetima*, Zagreb, 2018. – KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgajati za solidarni humanizam. Za izgradnju »civilizacije ljubavi« 50 godina nakon Populorum progressio*, Zagreb, 2018.

⁴⁵ Kako bi se bolje shvatilo povezanost kerigme – dijaloga – evangelizacije – teologije, nužno je naznačiti što papa Franjo podrazumijeva pod tim pojmom: »Središnje mjesto *kerygme* zahtijeva da se stavi naglasak na neke karakteristike navještaja koje su danas nužne na svakome mjestu: on mora izražavati Božju spasenjsku ljubav koja prethodi moralnoj i religioznoj obvezi s naše strane; ne smije nametati istinu, nego apelirati na slobodu; mora biti označena radošću, poticajnošću, vitalnošću i skladnom cjelovitošću, koji propovijed ne ograničuje na neka učenja koja su više filozofska nego evanđeoska. To zahtijeva od evangelizatora neka stajališta koja pomažu bolje prihvatiti navještaj: blizinu, otvorenost za dijalog, strpljivost, srdačno prihvaćanje koje ne osuđuje«, EG 165.

⁴⁶ Usp. Discorso del Santo Padre, *La teologia dopo Veritatis Gaudium nel contesto del Mediterraneo*, Piazzale antistante la Pontificia Facoltà Teologica dell'Italia Meridionale (Napoli) Venerdì, 21 giugno 2019, u: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2019/june/documents/papa-francesco_20190621_teologia-napoli.html (pristup: 22. X. 2019.).

⁴⁷ Usp. Klaus KRÄMER, *Mission in dialogue*, u: *Mission and Dialogue. Approaches to a Communicative Understanding of Mission*, Klaus Krämer – Klaus Vellguth (ur.), Freiburg im Breisgau, 2012., 8.

kao zajednice posvećene evangelizaciji. Iz toga temelja proizlaze i ciljevi njezina božanskog poslanja sažeti u evanđeoskom načelu: biti sol zemlje i svjetlost svijeta (Mt 5,13-14). Svoju proročku prisutnost u svijetu Crkva ispunjava samo u suobličanju s Kristom, u suprotnom, što je dalja utjelovljenju Krista u konkretni svijet, to je proporcionalno bliža suobličanju s postojećim svijetom. A što takva Crkva svijetu suobličena i s njime poistovječena može svijetu ponuditi, a da je to novo, proročko i evangelizatorsko?⁴⁸

Navještaj je, uz bogoslužje, zajedništvo, služenje, temeljni vid kršćanskog – crkvenog – djelovanja. Iz toga slijedi da je zadatak Crkve (teologije): »Ponajprije otkriti vlastiti identitet u Kristu i svoje poslanje u svijetu, shvaćajući da nema alternative između vjere (obraćenja) i ljubavi (oslobođenja).«⁴⁹ Dakle, nema alternative između vjere u Boga i zauzimanja za ostvarenje kraljevstva Božjeg na zemlji. Zato kriterij za obnovu crkvenih studija koju papa Franjo zahtijeva proizlazi upravo iz srca kerigme, iz središta navještenja evanđelja. Papa Franjo traži obnovu teoloških studija na način da pokazuju fizionomiju »Crkve koja izlazi van«. Teologija koja bi reflektirala takvu Crkvu zahtijeva teologe koji će znati zajedno raditi na interdisciplinarni način, nadilazeći individualizam, autoreferencijalnost i natjecateljski duh, toliko prisutne osobine u intelektualnom radu. Teologe koji će imati sposobnost razlikovanja i suosjećanja prema ljudima koji trpe različite nepravde. Bez zajedništva, sposobnosti razlikovanja i suosjećanja, postoji samo »teologija na koljenima«. »Teologija na koljenima« nije ona koja moli, nego ona koja, gubeći sposobnost razlikovanja, suosjećanja i zajedništva, gubi svoju bit, a s njome i svoju inteligenciju i sposobnost kršćanskog interpretiranja stvarnosti.⁵⁰

3. Zajedničarski moralni i socijalni učinci navještaja

Za kraj ćemo pokušati konkretizirati sposobnost razlikovanja i suosjećanja, osvrćući se na neke aspekte u našim odnosima i djelovanju, koji su na početku spomenuti.

– Istina evanđelja, istina naviještanja, a ne pobjeda nad protivnikom. Našim raspravama »ranjavamo vjeru naroda«⁵¹ čime im samo pomažemo u rela-

⁴⁸ Usp. Bernhard HÄRING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu III*, 248-249.

⁴⁹ Ante MATELJAN, Postmoderna i teologija. Postmoderna svijest pred teološkim pitanjima i odgovor teologije na postmodernu religioznost, u: *Crkva u svijetu*, 37 (2002.) 4, s387-409, ovdje 404-405.

⁵⁰ Usp. Discorso del Santo Padre, *La teologia dopo Veritatis Gaudium nel contesto del Mediteraneo*

⁵¹ *Isto*

tiviziranju svega, a s time i u produbljenju krize. Možda bismo trebali umjesto neukusne i neprivačne polemike, kao i drugih čestih oblika *javnih izleta u neukus*, osmisliti neki suvremeni oblik apologetike. Apologetike kojom nećemo pobijati protivnike, nego ćemo objašnjavati našu nadu, odnosno uvjerljivost kršćanske poruke. Jer, kako to Mardešić donosi, sve i da uspijemo pobiti sva protivna stajališta, ni za pedalj se ne bismo približili istini u kršćanstvu. Kršćanstvo ne živi samo od neuspjeha nekršćanskih ideja niti od tuđih laži, nego živi od svoje istine.⁵²

– Koherentnost života i navještaja (poruke evanđelja). Onda kada se u bilo kojem obliku našeg izlaganja ili komuniciranja sa svijetom trudimo shvatiti i sa životom povezati, ne samo sadržaj koji iznosimo nego i što taj sadržaj nama (i o nama) govori, te kako bi taj sadržaj mogao drugima doći, tek tada će poruka biti prenesena, ne jer smo mi bili uspješni, nego jer »Bog razbija suhoparne sheme u koje ga pokušavamo zatvoriti i iznenađuje nas svojom konstantnom kreativnošću« (EG 11).

– Poštivanje, odgovornost i zauzetost (empatija) za druge put je vlastitoga spasenja. Način na koji se odnosimo prema drugima je ono što nas same ozdravljuje, ali i čini bolesnima (usp. EG 92). Zatvoreni u skućene okvire vlastitog razuma i ranjenih osjećaja (usp. EG 94) u trajnom smo iskušenju da druge ozloglašavamo, osuđujemo, prekidamo odnose, itd. Ne naučimo li u sebi razvijati sposobnosti teške strpljivosti u prepoznavanju tuđih vrlina kao i sposobnost suživljenja u naporu međuljudskih odnosa, zbilja ćemo postati »Nesposobni da u onom što je različito vidimo izazov i cijenimo ljepotu koju Bog razdaje izvan naših granica« (EG 234). Podjele čine ljude nesigurnima, nesigurnost rađa strahove, iz strahova pristajemo na sve što će nam pružiti bilo kakvu zaštitu. Podijeljeni zaboravljamo da u kršćanstvu: »Usamljeni pojedinac može samo grijешiti dok mu tek zajedništvo omogućuje dobrotu.«⁵³ Ne mislimo pritom na neko emocionalno iskazivanje radosti i uključivanje naše sentimentalne strane u odnose s drugima, na što vjerojatno većina nas ne bi pristala, a i što bi bilo svojevrsno nasilje određenim psihološkim i duhovnim profilima. Pritom mislim na ljubav prema bližnjemu, koja nije jeftina sentimentalnost koju moramo pokazati, nego odnos poštovanja, čin dobrohotnosti koji moramo razvijati, čin koji proizlazi iz odgovornosti za drugoga poradi metafizičke odgovornosti pred samim Bogom.⁵⁴

⁵² Usp. Željko MARDEŠIĆ, *Rascjep u svetom*, Zagreb, 2007, 127.

⁵³ Željko MARDEŠIĆ, *Svjedočanstva o mirotvorstvu*, 11.

⁵⁴ Izraz »metafizička odgovornost pred Bogom«, preuzimam iz: Ivan ŠARČEVIĆ, *Pluralizam i univerzalnost patnje*. Pretpostavke međureligijskog dijaloga, u: *Bogoslovska smo-*

– Sloboda odluke na vjerovanje temeljna je sloboda ljudskosti. Ljudima treba navijestiti veličanstvenost te slobode. Naša je dužnost navijestati ne kao oni koji nameću obvezu, nego kao oni koji dijele radost (usp. EG 14). Treba li Krist biti mjerodavan konkretno za nekog pojedinca, to je odluka koju samo pojedinac može donijeti. Koju mu nikakav autoritet ne može zahtijevati, nika- kva teologija nametnuti i nikakva društvena nužnost isprovocirati. Autoritet može usmjeravati i pomagati, teologija može olakšati put, društveni pritisak može uvjetovati, međutim konačna odluka, to *da* osobne slobode, ovisi isklju- čivo od susreta s Bogom i osobnog odgovora njemu. Čovjek na koncu može reći i *ne* Kristu i ništa ga na svijetu u tome ne može spriječiti.⁵⁵

– Potraga za svetim u našem pluralnom svijetu. Vidjeli smo da se kr- šćanstvo uspjelo izgraditi u okružju pluralnosti duhovnih ponuda, različitih filozofskih pravaca i rasprava o smislu života. Iako je današnja situacija uistinu složena, ipak nije nestala ta »antropološka potreba za svetim«⁵⁶ i narod zbilja pati u toj potrazi za »ljudskom malom srećom«⁵⁷. Stoga ne možemo prebaciti teret i našeg promašaja isključivo na taj zao svijet, ne samo jer mi drugog ne- mamo, niti nam se bolji može dati, nego ponajprije stoga jer je Bog taj svijet otkupio! Pluralnost društva nas ne treba baciti u rezignaciju, nego upravo biti veći poticaj. Kad smo ju već prihvatili, jer ju naprosto ne možemo izbjeći, valja ju sada i prigrliti i upravo u njoj djelovati i njoj pomoći.

– Čovjek u središtu kršćanskog navještaja i teologije. Ako je antropolo- gija, kako to donosi Rahner, pretpostavka za razumijevanje prave poruke kr- šćanstva, onda bismo u svojem navještaju trebali početi upravo od čovjeka i uzeti njegovo iskustvo kao važeće. Ali, i obratno, teologija mora i treba čovjeku reći što on uistinu jest te što će od njega ostati ako se ogлуši na tu vijest o svojoj biti.⁵⁸ Pred teologijom je, čini mi se, zadatak i redefinirati antropologiju, izvući čovjeka iz okova suvremenih ideologija kako bi uopće bio sposoban vidjeti: »Kakvog mu to čovjeka kršćanstvo obećava.«⁵⁹

– Evangelizacija između i unutar novoga i staroga. Evangelizacija traži i oblikovanje novog izričaja, a novi se izričaj može formulirati samo ako ostane vjeran osjećaju tradicije onoga što je važno i doista vitalno. Taj zahtjev obliko- vanja novog izričaja (jezika) ne znači da Crkva ima na raspolaganju mnoštvo

---

tra, 73 (2003.) 2-3, 433-453, ovdje 446.

⁵⁵ Usp. Hans KÜNG, *Biti kršćanin*, 714-715; Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere*, 35.

⁵⁶ Carmelo DOTOLO, *L'annuncio del vangelo*, 74.

⁵⁷ Ante MATELJAN, *Postmoderna i teologija*, 391.

⁵⁸ Usp. Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere*, 48.

⁵⁹ *Isto*, 49.

oblika i načina izražavanja koji se mogu izmijeniti i oblikovati u susretu s nebrojenim kontekstima. Srž poruke Crkve je u velikoj mjeri određena, pa novi jezik mora tražiti novi način izražavanja u propisanim granicama, jer svijet s današnjim mentalitetom možemo pozvati na razumijevanje samo ako nađemo smisleniji izričaj, onaj koji neće biti zarobljen dogmatskim formulama ili pak sekularističkim frazama jer u oba slučaja izgovoreno ostaje bez stvarnog nutarnjeg sadržaja.⁶⁰ Drugim riječima, mi moramo voditi računa o načinu našeg izražavanja u pokušaju prenošenja objave suvremenom svijetu, inače ne možemo očekivati da odgovor svijeta na naše nerazumne stavove i izričaje bude razumniji od njih samih.

– Opraštanje i pomirenje trajna su zadaća. Budući da *poznavanje svijeta i znakova vremena*, odnosno razmatranje i prepoznavanje kulturnih čimbenika, daje teologiji referentnu točku, posebno ako ona želi evangelizirati ili ponovo evangelizirati narod s karakterističnom prošlošću,⁶¹ u naš javni angažman trebamo uključiti više govora o nasilju, mržnji, žrtvama, opraštanju i pomirenju. Iako je rat već davno završio, stvorio je neku uzročnu povezanost s mržnjom, čije posljedice i danas itekako osjećamo. Upravo su posljedice mržnje ukazale na njezinu razornu moć. Nakon što smo ju ratom opravdali, tek smo u ovakvom nedovršenom miru spoznali posljedice toga opravdanja shvativši da »Poslije nje ništa ne može biti sveto i sve može postati korisno.«⁶²

Zaključak

Naš se svijet nalazi u svojevrsnoj antropološkoj krizi, krizi smisla vlastite svrhe i vlastita dostojanstva. Ta se kriza bitno odrazila i na kršćanstvo i Crkvu i na naše međuljudske odnose, uslijed čega se, pred zahtjevom obraćenja, ali i nalogom evangelizacije, osjećamo prilično nemoćni. No, formiranje prvih kršćanskih zajednica i navještaj koji je prešao sve tada poznate granice, pokazuje kako težina situacije u svijetu i društvenim odnosima nije isprika, niti bi trebala biti, za intelektualnu lijenost, duhovnu rezigniranost i emocionalnu tromost. Bit kršćanstva, njegova srž, stoga i dokaz njegove vjerodostojnosti, jest konkretnim življenjem svjedočiti ulazak Boga u svijet, u povijest društvenih odnosa, upravo ovakvih kakvi jesu. Uslijed čega trajni nalog trajnog i svakod-

⁶⁰ Usp. Joseph RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Dogma i navještaj*, 64.

⁶¹ Usp. Richard RYMARZ, *Conversion and the New Evangelization: A Perspective from Lonergan*, u: https://www.researchgate.net/publication/229647609_Conversion_and_the_new_evangelization_A_perspective_from_Lonergan, 15-16 (pristup: 18.1.2020.)

⁶² Željko MARDEŠIĆ, *Odgovornost kršćana za svijet*, Split, 2005., 12.

nevnog obraćenja kršćanima ostaje kao zahtjev i potvrda njihove autentičnosti u svijetu. Drugog puta evangelizacije suvremenog svijeta jednostavno nema.

Osobitost kršćanske poruke ne sastoji se toliko u naglašavanju nužnosti strukturalne promjene nego prije u hitnom pozivu na obraćenje ljudi, koje će onda izazvati i promjenu struktura.⁶³ Upravo je to obraćenje potrebno kako bi se oblikovala Crkva koja izlazi van i dopire do svih periferija, do svakog bez iznimke (usp. EG 46). Papa Franjo ne želi pastoral koji se posjeduje, nego onaj koji se oblikuje. Ne želi Crkvu bolesnu od zatvorenosti u vlastitu komotnost, klupko opsesija i procedura (usp. EG 49). Želi Crkvu koja će znati reći ne »egoiističnoj mlitavosti« (EG 81), »sterilnom pesimizmu« (EG 84), »duhovnoj svjetovnosti« (EG 93), ratu među nama (usp. EG 98). Želi Crkvu koja će poslušati vapaj svijeta i znati na njega odgovoriti. Želi, dakle, teologiju vratiti vjeri *Logosa*, a s time i praktičnoj znanosti. Kršćani vjeruju da je svijet, to jest »cjelokupna ljudska obitelj sa sveukupnom stvarnošću u kojoj živi«⁶⁴, ljubavlju Stvoriteljevom sazdan i uzdržavan, doduše dospio u ropstvo grijeha, ali ga je uskrsli Krist oslobodio i preobrazio.⁶⁵

U ovaj složeni svijet mi smo poslani naviještati spasenje koje se događa upravo sred svijeta i za njega, ne mimo ili iznad njega. Čini se da izrečenim postaje jasnije da je sloboda od vlastite skučenosti i autoreferencijalnosti, sloboda od svakog privida i prikriivanja stvarnosti prakticiranjem duhovne svjetovnosti i duhovnog konzumerizma, sloboda od svake težnje za vlašću, sloboda od umjetnog (stoga i nasilnog) diviniziranja svijeta, sloboda od svakog oblika fundamentalizma i fanatizma (u mislima, idejama, djelovanju) zapravo sloboda za konkretni, stvarni i u stvarnosti postojeći svijet. Dakle kako kaže B. Häring: »Sloboda za svijet što ga je Bog stvorio, što ga je povjerio čovjekovoj slobodi i, unatoč grijehu, otkupio i prihvatio.«⁶⁶

⁶³ Usp. Bernhard HÄRING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu III*, 229-230.

⁶⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII.1965), br. 2, u: *Dokumenti*, Zagreb, 1998.

⁶⁵ Usp. Bernhard HÄRING, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu III*, 223.

⁶⁶ *Isto*, 257.

Summary

**FACING THE CHALLENGE OF GOSPEL KERYGMA. A REFLECTION
ON THE CONTEMPORARY SITUATION**

Zorica MAROS

University of Sarajevo – Faculty of Catholic Theology
Josipa Stadlera 5, BiH – 71 000 Sarajevo
maroszorica@gmail.com

Pope Francis calls us to an unpostponable renewal of faith and a return to the Gospel in order to rise above our own narrowness and to become human beings in the full sense of that term. This article reflects on reasons for this serious demand of the Pope. After the introduction, the first part will mention some aspects of the crisis of the contemporary human being, while pointing out what the author sees as problematic in the Church and in our relations. The second part will discuss the crisis of consciousness in the Church, but also the crisis of consciousness of the Church about itself, while pointing out what was in the proclamation of key importance for forming the first Christian communities. The third part will reflect on some aspects of the crisis in our relations, pointed out in the introduction, and present a few suggestions that might serve as a possible sketch of community-building, social, and moral effects of kerygma (proclamation).

Keywords: *proclamation, Church, crisis evangelisation.*